

ПРИНЦИПИ ТА СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ АДАПТИВНОГО ПРОСТОРУ

Актуальність. Адаптивність часто сприймається архітекторами як привілей громадської архітектури, частіше в сфері культури і бізнесу. Питання гнучкості, змінності, трансформації, адаптивності адресуються дорогому будівництву. Гіпотеза дослідження полягає в тому, що ці поняття більш актуальні для житла. При тривалих етапах експлуатації будівлі часто змінюється характер його використання. Житловий сектор має різну форму власності, орендна форма надання передбачає часту зміну мешканців, комерційна – велику динаміку життєвих ситуацій, у будь-якому вигляді це означає зміну сценарію проживання, а значить – потреба в інших просторах. А мешканець не завжди може собі дозволити часті переїзди в житло побільше, дешевше чи іншого планування, будь він клієнт соціального чи комерційного сектора житлового ринку. Отже, здатність адаптуватися – це гостра проблема саме житла.

Мета даної роботи: дослідження сучасних концепцій і прийомів забезпечення адаптивності, простеження логіки еволюції ідей, виявлення сучасного змісту поняття «адаптивні структури», інтерполяція концепцій адаптивності будівлі на сферу формування житлових приміщень.

У минулому можна знайти початкові ескізи формування концепції теорії адаптивності, як результат природного функціонування житлових утворень: житла Помпей, блоковані будинки по каналах Амстердама, Вандомську площу у Франції, театри в Овені і Луці (Італія). Потреба в гнучкості простору існувала давно. Але озвучувати в архітектурі і створювати спеціальні поняття для цієї проблематики стали тільки в 30-60-ті роки двадцятого століття архітектори Ле Корбюзьє, Н.-Дж. Хабракен, Г. Хертсбергер, Х. Примас, Б. Каші, К. Лінч.

У теорії і практиці проектування житла є різні концепції і прийоми забезпечення адаптації:

Концепції «зростаючого дому», «ядра житла» вперше в ХХ столітті висунув Ф.-Л. Райт, використовували Г. Хертсбергер та Р. Цепезед. На першій стадії будівництва реалізується частина будинку, що включає такі компоненти як кухні, санвузли, сходи, ключові конструкції, вони організують структуру, яка визначає місце і порядок майбутньої забудови.

Концепція «вільних планувань і напрямних» виникла в кінці 60-х років ХХ століття. Вона дає можливість мешканцеві самостійно визначити

просторову структуру будинку. Перший експеримент був поставлений архітекторами Х. Маркусен і Дж. Р. Сторгаард (Данія). Житло, згідно з цією концепцією, отримує безліч можливостей для членування просторів за допомогою структури, що складається з дерев'яних напрямних. Рухливі елементи – стіни – дозволяють мешканцям створювати власні планування.

Концепція «опор (підтримок) і заповнення», або «відкритого будівництва». Концепція вперше висунута на початку 1960-х років голландським архітектором Н.-Дж. Хабракеном. Суть її полягає в розподілі житлової структури на два компоненти: стабільної в часі конструктивно-інженерної основи і незалежного від неї, вільно замінного заповнення у вигляді житлових осередків.

Концепція «каско» пов'язана з принципами поділу та індивідуалізації, плюс закритість і ізоляція. «Каско» можна назвати малоповерховою версією ідеї «підтримки і заповнення». За принципом роботи нагадує кокон, де всі зміни відбуваються в обмеженому просторі. Структурою є купе, що забезпечує необхідну ізоляцію між осередками. На початку 1970-х років голландський архітектор Сджірк Хексма був першим, хто реалізував цю концепцію. Р. Піано в своєму проекті в Перуджіо також використовує ідею кокона. U-образні дужки утворюють двоповерховий тунель, де гнучким є весь внутрішній простір, а за допомогою балок і модульних панелей можна вибудувувати власні підлоги між рівнями.

Концепція «полівалентних просторів». Паралельно з концепцією «каско» висунута Г. Херцбергером і розуміється їм як «здатність будівлі нести інші функції, крім тієї, яка дала йому свою назву». Прикладом концепції є проект житлової групи «Діагон» в Дельфті, де передбачені місця, що забезпечують можливість різного їх використання, взаємозамінність просторів.

Концепція «лофт» являє собою нерозділений простір для житла і роботи, який організовується колонно-балочною структурою. Блок для інженерних комунікацій виноситься за межі житлового простору. Прикладом є житловий комплекс «Австралія – Бостон».

Концепція «шарів». Ідея поділу будівлі на шари (категорії) еволюціонує з давніх-давен. У XVIII столітті французький архітектор Марк Антуан Ложье становить модель хижини як основу всієї архітектури, де виділяє шари підтримуючих гілок і захисного листя (опори і оболонки). У наступному столітті в Німеччині Готфрід Земпер виділяє чотири категорії – це очаг, земляне укріплення, підтримка стін і даху і оболонка. На початку 1990-х років англієць Френсіс Даффі говорить про тридільну систему – це оболонка, послуги і внутрішнє планування. Американський архітектор Стюард Бранд, спираючись на ідеях Ф. Даффі, виділяє шість шарів: структура, оболонка, внутрішнє планування, послуги та меблі. Далі, в Голландії Бернар Леупен, спираючись на класифікації С. Бранда і використовуючи його термін «шар», зупиняється на п'яти компонентах:

структура, оболонка, внутрішнє планування, послуги, доступ. Поділ на шари і раніше дотримується логіки поєднання постійних і змінних структур. Без визначення в будівлі конструктивної константи адаптація неможлива. Постійне визначає місце і характер зміни.

До початку ХХІ ст. склався розділ теорії архітектури, присвячений адаптивності, зараз він переживає очевидний Ренесанс. Серед її теоретичних продуктів перспективною виглядає концепція «шарів», як найбільш інклюзивна і пророблена. За допомогою концепції «шарів» виявляється можливим адаптивно організувати всі рівні житлового середовища – від житлового осередку до дворової території і далі. Проектування набуває значення розвитку нових просторових структур як програмування архітектурного потенціалу. Проблематика адаптивності актуальна і для жителів, які з задоволенням користуються можливостями, що закладаються в проектні рішення архітектором.

Література

1. *Leupen B. Time-based architecture / B. Leupen, R. Heijne, J. van Zwol. – Rotterdam: 010 Publishers 2005. – 254 p.*
2. *Сапрыкина Н. А. Основы динамического формообразования в архитектуре: учебник для вузов / Н. А. Сапрыкина. – М.: Архитектура - С, 2005. – 312 с*
3. *Habraken N.J. Supports: an alternative to mass housing / N.J. Habraken; mtransl. from the dutch by B. Valkenburg. – London: The Architectural Press. – 1972. – 97 p.*
4. *Kendall S. Residential open building / Stephen Kendall, Jonathan Teicher – London: E&FN SPON, 2000. – 301 p.*
5. *Leupen B. From Typological to Time-Based / B. Leupen // Time-Based Architecture International. – 2008. – vol. 2, June.*